

Normy prawne

Norma prawna to norma postępowania obowiązująca ze względu na należycie wydane przepisy prawne.

Przepis prawny to jednostka redakcyjna tekstu aktu normatywnego.

Zależności między przepisami a normami prawnymi są rozliczne:

- 1) $P=N$ – czyli jeden przepis zawiera jedną normę,
np. art. 415 kodeksu cywilnego: „Kto ze swej winy wyrządza drugiemu szkodę, obowiązany jest do jej naprawienia”
- 2) $P_1+P_2+\dots+P_x=N$ – czyli kilka przepisów daje jedną normę,
np. ogół przepisów regulujących problem zabijania: np. 148 i inne
- 3) $P=N_1+N_2+\dots+N_x$ – czyli kilka norm daje się wyinterpretować z jednego przepisu
np. art. 2 Konstytucji RP mówiący o zasadzie demokratycznego państwa prawnego
- 4) $P=\emptyset$ – czyli w przepisie brak normy,
np. przepis z Konstytucji kwietniowej „Prezydent odpowiada przed Bogiem i historią”

W nauce polskiej tradycyjnemu wyróżnia się:

- **hipotezę** — określa ona warunki, w jakich ma być realizowana dyspozycja normy; dotyczy zatem okoliczności stosowania normy i adresata, do którego jest skierowana;
- **dyspozycję** — jest to rdzeń normy, określający uprawnienia i obowiązki podmiotów prawa, do których kieruje się normę (z reguły używa się tu słów *może, jest uprawniony, powinien, musi, należy, winien, jest obowiązany, podlega, wolno*);
- **sankcję** — element normy zawierający zagrożenie ujemnymi następstwami w postaci zastosowania przymusu państwowego w razie zachowania się podmiotu niezgodnie z dyspozycją.

Nie każda norma zawiera wszystkie elementy, np. istnieje wiele norm pozbawionych sankcji. Czasami sam przepis jest opisem sankcji, a dopiero z tego opisu możemy wywnioskować, jak brzmi cała norma, np. *Kto ze swej winy wyrządza drugiemu szkodę, obowiązany jest do jej naprawienia* wskazuje przede wszystkim dolegliwość, jakie powinien ponieść sprawca szkody. Jednocześnie łatwo wywnioskować, że norma stąd wynikająca adresowana jest właściwie do wszystkich podmiotów prawa i zakazuje wyrządzania szkody komukolwiek.

Charakter norm prawnych:

- 1) normy mają charakter generalny — skierowane są do adresatów określonych pewnymi ogólnymi cechami,
- 2) normy mają charakter abstrakcyjny — opisują pewien model postępowania w danej sytuacji.

Rodzaje norm ze względu na treść dyspozycji:

- zakazujące,
- nakazujące,
- upoważniające.

Normy prawne mogą dyktować zachowania ludziom w sposób bezwzględny, ale czasami stanowią tylko pewien wzorzec, który może być przez ludzi w ich wzajemnych stosunkach. Oznacza to różny sposób obowiązywania norm. Rodzaje norm ze względu na sposób obowiązywania to:

- normy bezwzględnie obowiązujące (nie mogą w żadnym razie zostać zmienione wolą stron, np. normy prawa karnego czy podatkowego);
- normy jednostronnie bezwzględnie obowiązujące (przewidują możliwość korzystniejszej regulacji tylko dla jednej ze stron – tej słabszej – poprzez wolę obu stron, np. normy indywidualnego prawa pracy);
- normy względnie obowiązujące (mogą zostać dość dowolnie zmienione mocą woli stron, np. normy prawa cywilnego).

Wyróżnia się trzy rodzaje sankcji:

- sankcja represyjna, np. wszelkie sankcje prawa karnego jak:
 - ☞ pozbawienie wolności,
 - ☞ ograniczenie wolności,
 - ☞ grzywna,
 - ☞ przepadek rzeczy pochodzącej z przestępstwa,
 - ☞ nagana;
- sankcja restytucyjno-egzekucyjna, czyli *odszkodowawczo-wymuszeniowa*, która dotyczy obowiązku naprawienia szkody czy przynajmniej uniemożliwieniu dalszego jej wyrządzenia; polega np. na:
 - ☞ obowiązku wydania rzeczy właścicielowi,
 - ☞ obowiązku naprawienia zniszczonej rzeczy,
 - ☞ opuszczeniu lokalu, za który od dłuższego czasu nie opłaca się czynszu,
 - ☞ przeproszeniu,
 - ☞ konieczności pieniężnego zadośćuczynienia,
 - ☞ konieczności zapłaty wartości kosztów leczenia w razie uszkodzenia ciała;
- sankcja nieważności aktu prawnego, która polega na uczynieniu czynności prawnej czy aktu organu władzy lub administracji, np.:
 - ☞ unieważnienie małżeństwa,
 - ☞ unieważnienie czynności prawnej dokonanej pod wpływem błędu czy groźby bezprawnej,
 - ☞ unieważnienie orzeczenia sądowego wydanego na skutek przestępnego wymuszenia czy błędu formalnego (jak niewłaściwa obsada składu sędziowskiego).